

ють „balon d'epreuve“. Це спроба, але невдатна, бо вона не конституційна та виразно абсолютистична. Проект д-ра Фридьонга—це характерне з'явлення сучасного політичного становища в Австрії, яка все більше та більше звертає на дорогу антипарламентського абсолютизму. Натурально, що чехи цей проект рішучо відкинули. Уся чеська преса (навіть й крамаржівські „Narodni Listy“) рішучо висловилися проти нього головне через його антиконституційність.

Але й з фактичного боку рецепт д-ра Фридьонга вельми примитивний. Не можна бо чесько-німецький спір вважати тільки язиковим. Він має дуже виразні риси культурні та соціально-економічні, а більше всього це конфлікт політичний.

Тому й полагодило його можна тільки політичним шляхом та політичними силами. Дорога до чесько-німецької згоди веде не через абсолютизм та централізм, але через демократизм та автономізм... Н. В.

3 газет та журналів.

Кустарна У Вільні улаштували „первистава в шу краєву виставу кустар-Вільні. ного промислу і народньої творчости“. Заходами віленського товариства сільських господарів зібрано експонатів так багато, що можна сказати, що Литва і Білорусь уперше показали свою народню творчість в належних розмірах. Дописувач газети „Утро“ (ч. 2096) розповідаючи про своє враження од вистави, між іншим каже:

Одразу кидається в-вічі ріжниця місцевих работ і предних українських Нема тих до рязкости якравних фарб, які так захоплюють в роботах кустарів Полтавщини, Кролевеця, Това темні, або, павозки, бліді, але часто підбираються з великим смаком.

Маленька „Одесск. Новости“ друкували-а. ють сенсаційну звістку з Відня „Розпуск українського сойму“.

Ого-ошево цісарський наказ про розпуск українського сойму та про призначення нових ввб рів

Очевидна помилка, яка не повинна бентежити голови читачів. Як би у нас був сойм, то ще б і не велика біда, як би його на де який час розпустили. А той польсько-український сойм, що в Галичині, ніяк зібратися не може. На ділі ж розпущено сойм в австрійській провінції Крайні.

Три сили.

З судової зали.

Шостий вже день тягнеться на суді так звана справа Бейліса, а самого Бейліса ще нема в ній. Власне сам то він з тілом і духом сидить, увесь час сидить на суді за ґратами, оточений узброєними людьми, але чого він тут сидить—не видно. І якось чудно робиться, коли з усіх свідків, що низкою проходять перед нами, раптом погляд упаде на цього чоловіка. Чого він сидить тут і за що й од кого стережуть його узброєні люди?..

А втім у неділю вперше пролунало голосно ймення „Байліса“, як з-панська вимовляє товариш прокурора. Мова мовилася про ту знамениту „чорну бороду“, на якій держиться акт обвинувачення про Бейліса. Його посадила на два роки в тюрму і привела сюди, за ґрати, під ~~екстерном~~ узброєних людей... головним чином чорна його борода. І от нарешті пройшла перед судом і та знаменита чорна борода...

Але в якому жалкому, мизерному вигляді! Суцця „приставна борода“... Про бороду розповідав, як відомо з акту обвинувачення, якийсь Шаховський, лихтарник з Лукьянівки,—ніби йому оповідав малий Чеберяченко, що їх, дітей, прогнав з заводу Зайцева „чоловік з чорною бородою“. Сим раз розповідав свідок у слідчого про цю чорну бороду і кожного разу инакше. То йому казав Чеберяченко про бороду, то не казав, а він сам вигадав, то казав тільки про „чоловіка з чорною бородою“, то просто називав Бейліса, то ~~нічого~~ нічого не казав. Доходило до того, що за одним разом, на одному допиті, Шаховський свідчив: допіру я сказав неправду, а тепер говоритиму вже по правді. Так само „свідчив“ він,—звісно „по правді“, але кожен раз инакше— й на суді: раз чув про чорну бороду, і зараз же—не чув, а „сищики підмовляли“. Свідок—типичне „ляпало“, „що свідчить“ усе, про що хочеться тому, хто розпитує. А тим часом... це ж найтяжчий свідок обвинувачення!..

Правда, є ще Шаховська, лихтарникова жінка, з міфичною „Вовківною“. Але це свідок того самого типу: так само плутає, говорить одно і зараз же навпаки повертає, і кінець кінцем можна розібрати тільки одно: „сищики підмовляли“. Сищики, сищики і сищики—тільки й чути в посвідченнях, і не тільки самих цих свідків. Кожного разу, хоч би про що була мова, ви впретесе конче і неодмінно в якого-небудь „сищика“. Навіть свідки-літи знають уже про „сищиків“ і досить докладно оповідають, як і що вони робили. Навіть недотепа Шаховський картинно розповідає (де й мова взялася!) про свій бенкет з „сищиками“, коли вони підпоювали свідків і навчали, як і що ті мають свідчити. „Сищики спокоем не давали“, „сищики підпоювали місяці лазиди“, „сищики підпоювали“, „сищики намовляли“—тільки й чуєш од свідків. Одного з них довели до того, що він „не сказав би, як його звуть“.

Мені здається, що „сищик“—власне центральна постать, справжній нерв цієї цілої справи і що над нею витає невідступно образ якогось грандіозного сищика, який хитроумно плів ту справу й надихав на всю ту купу нісенітниць, бруду і фальші. Якесь все-російська клоака роззявляє перед нами свою пащеку, коли ви дослухаєтесь до того, що говориться на суді. І от погляд ваш знов падає раптом на чоловіка за ґратами... Чого він сидить тут і за віщо й од кого стережуть його узброєні люди?

Окрім отого універсального „сищика“ ще одно звертає увагу в цій справі. Десятки свідків переходять перед нами. Але коли ви їх слухаете—ви не скажете, зроду-віку не скажете, що то свідки, то-б-то люди, які тільки допомагають судові знайти правду. Ні, це загравлені звірі, це злочинці, це обвинувачені—усе, що хочете, тільки не свідки. Вони так поводяться, ніби їх от-от схоплять і запанують самих за ті ґрати, за якими сидить одним-одним отой „чоловік з чорною бородою“. Що вони—справді злочинці? Певна річ, ні: це здебільшого просто темні, злякані, затагані люди, яким „спокоем не давали“, які й про себе забули од страху, які не сподіваються од тяганини по судах нічого доброго, яких пригнітила ота блискуча обстановка з силою людей у мундирах, які суду не розуміють до ладу, а їх суд не розуміє й які кінець-кінцем бояться, щоб самим ще й винними не зробитись. У чому—хто його зна, а все-таки страшно, бо хто-ж і те зна, що з цього може вийти і на віщо напр. отой пан так допитується, „чи були у свідка голуби й за скільки він їх продав“.

„Сищик“ і темнота, обоє універсальні, обоє всемогутні—оце ті дві сили, що витворили цей жахливий процес, в якому найбільш заінтересована людина тільки й може запитати: „а чого ж я тут сижу?“.. Правда, є і ще одна категорія свідків: у неділю ввечері почав був свідчити відомий студент Володимир Голубев, що заходився оповідати, як він сам „робив слідство“, але зомлів і припинив своє оповідання. Виходячи з суду я чув, як один з „присутних“ мовив сусідові: „О, Володя многих завтра посадить“. Оцей „Володя“, що збирається „многих посадити“—це ще третя сила в процесі,—але чи далеко вона одбігла од перших двох?..

„Сищик“, темнота і фанатизм—а разом якесь віч непроглядна—не тільки над головою „чоловіка з чорною бородою“ зібрались. Це, коли хочете, символ російського життя, в якому перед ведуть три оті сили. Власне—намагаються вести, бо видно вже й де-які ознаки прстверезіння, і коли більшости од тих трьох сил „світ не милий“, то є вже й такі, що все-таки „можуть бути людяно“,—людяною, не вважаючи на всю темноту й страхіття нашого життя.

Сергій Єфремов.

По Росії.

— **Чутки.** В Петербурзі, як переказують газети, поширилася чутка про одставку міністра внутрішніх справ Н. А. Маклакова і заміну його генералом Джунковським. Ходять також чутки, що гр. С. Ю. Віте прислав своїм знайомим листа, де заявляє, що він не повернеться вже з-за кордону і незабаром ліквідує всі свої справи. (Р.)

— **Думське духовенство.** В Петербурзі одбулася приватна нарада думських священників, в якій взяли участь помірковано-праві. Розглядали питання про те, як полагодити непорозуміння з урядом. Священники заявили, що виборці на місцях висловилися, що коли непорозуміння з урядом не владнається, то священники повинні одмовитись од депутатства. Через це священники рішили одправити петицію обер-прокуророві Саблеру з проханням допомогти владнати непорозуміння. Коли цього він не зробить, праві священники не будуть працювати в Д. Думі. Помірковано-праві згодні підписатися під цією петицією. (Г. М.)

— **До справи депутатів 2-ї Думи.** Газети подають нові подробиці по справі засуджених членів с.-д. фракції Д. Думи. Разом з всією фракцією в свій час притягли до одповідальности і секретаря військової організації, Катерину Шорнікову, що відома була під назвою „Ірини“. Під час слідства Шорнікова втікла. А тепер вона вийшла заміж за п. Юдєвича, явилася в Петербурзі і заявила судовим властям. Після допита, прокурор по справах політичних злочинців, Корсак, він пропозицію про припинення справи. Виявилось, що Шорнікова служила в охрانی і з наказу охранный оддлу ввійшла в соц.-демократичну організацію, де скоро і заняла місце секретаря партії. Весь час вона майже що-дня докладала в охранный одділ про те, що робилося в партії. Сама вона завзято працювала, закликала солдат і вела пропаганду серед них. Відомий наказ нижчих чинів петербурзького гарнізону депутатам с.-д. фракції складено при її допомозі. Але вона не знала автора наказу. Один примірник тексту вона оддала охранныму одділу, а другий разом з депутатією саадат передала депутатаві Озолу. Після цього почалися арешти і п. Шорнікова визнала за краще виїхати. Охранный одділ дав їй 35 карб. на дорогу. Прокурор пропонував департаментові сенату припинити справу, бо вона не з злочинною метою, а для викриття планів вступила в злочинну організацію.